

Researcher: Social Science Studies

(2017) Cilt 5, Sayı 9, s. 142-157

RSSS
ISSN:2148-2691

Dede Korkut Kitabı'nda Dil Becerilerine İlişkin Örnekler

Halil KURU¹

Özet

Bu makalede, Dede Korkut metinlerinde yer alan dil becerileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Metinlerde sırasıyla dinleme, konuşma, okuma ve yazma dil becerilerinin geçtiği cümleler taranarak incelenmiş ve yorumlanmıştır. Araştırma, betimsel nitelikte bir çalışma olup doküman incelemesi yöntemi esas alınarak yapılmıştır. Metinlerde dinleme becerisine ilişkin 43 bulgu, konuşma becerisine ilişkin 1587 bulgu, okuma becerisine ilişkin 10 bulgu ve yazma dil becerisine ilişkin 5 bulgu tespit edilmiştir. Bu bağlamda Dede Korkut metinleri, dil becerilerine ilişkin yaşandığı dönem içinde bazı ipuçları vermiş ve bu ipuçlarını okuyucuya sezdirmeye çalışmıştır.

Anahtar Kelimeler

Dede Korkut Hikâyeleri
Dil Öğretimi
Dil Becerileri

Examples of Language Skills in Dede Korkut Book

Abstract

In this article, it was aimed to indicate the language skills which were in Dede Korkut texts. In these texts, the sentences that include listening, speaking, reading and writing skills were examined and interpreted respectively. This research is descriptive work so it was made based document analysis method. There were 43 findings on listening skills in texts, 1587 findings on speaking skills, 10 findings on reading skills, and 5 findings on writing language skills. In this context, the texts of Dede Korkut gave some clues during the period of their experience with language skills and tried to perceive these clues to the reader.

Keywords

Dede Korkut Stories
Language Teaching
Language Skills

¹ Türkçe Öğretmeni, MEB, halilkuruoglu@gmail.com

GİRİŞ

Dil, insanların düşündükleri ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşmadır (TDK, 2015). Ana dili ise, başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden, daha sonra da ilişkili bulunulan çevrelerden öğrenilen, insanın bilinçaltına inen ve bireylerin bir toplumla en güçlü bağlarını oluşturan (Aksan 1975: 427); insanın duygu ve düşüncelerini başkalarına en güzel biçimde aktardığı dildir (Hengirmen, 1998: 30).

Ana dili öğretiminin, bireylere doğru, açık ve etkili bir iletişimi gerçekleştirebilecek dilsel becerileri kazandırma; onların düşünce güçlerini geliştirme ve toplumsallaşma süreçlerine katkıda bulunma gibi temel amaçları vardır (Sever, 2004: 7). Ana dili öğretiminde ilk ve doğal ortam ailedir. Daha sonra belli bir plan dâhilinde ana dili öğretimini sağlayan unsurların başında Türkçe öğretimi gelir. Türkçe öğretimi, günümüzde okullarda verilmekle beraber, yüzyıllar önce yazılmış eserlerde de ana dili öğretimi açısından temel dil becerilerine ilişkin örnek ve gizil bulgular mevcuttur. Temel dil becerilerinin geliştirilmesine yönelik Dede Korkut Kitabı'nda da dil becerilerine ilişkin bulgulara rastlanmıştır.

Dede Korkut'un dili de tam bir destan dili olarak Türkçe'nin emsalsiz bir şaheseri durumundadır. Bu dil milletin ağzından asırlarca süzüle süzüle adeta atasözleri ve vecizeler dizisi halinde gelmiş bir dildir. Destan dili bu bakımdan Dede Korkut Türkçesi'nin mukaddes kitabı durumundadır diyebiliriz (Ergin, 2010: 8).

Dede Korkut hikâyelerinde Oğuz kavminin yaşam tarzı, âdetleri, gelenekleri ve görenekleri, edebiyatı, atasözleri ve dili yer almaktadır (Banarlı, 2004; Ergin, 1999; Özsoy, 2006; Sakaoğlu, 1998). Metinler kültür taşıyıcılığı yapmakla birlikte o dönemin dilinin özellikleri hakkında da bizlere bilgi vermektedir. Bu bağlamda eser paha biçilemez bir özelliكتedir.

Temel dil becerilerini örtük olarak öğretme açısından Dede Korkut Kitabı kültürümüzde önemli bir yer teşkil eder. Yüzyıllar önce oluşturulmuş bu eser o günün şartlarıyla birlikte dil ediniminin kazanılmasında nesillere katkı sağlamıştır. Bu bağlamda eser, dil becerilerinin yeni nesillere kazandırılması açısından önemlidir.

1. Yöntem

Bu çalışma betimsel olup doküman incelemesine dayalı olarak yapılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 39). Bu bağlamda eser, tarama tekniğiyle incelenmiş; elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Çalışmanın amacı, Dede Korkut metinlerindeki temel dil becerilerini (dinleme, konuşma, okuma ve yazma) belirlemektir.

2. Dil Becerileri Açısından Dede Korkut Kitabı

2.1. Dinleme

Hayatımızda en çok kullandığımız dil becerilerinden birisi olan dinleme (Özbay, 2010: 48), konuşan kişinin vermek istediği mesajı pürüzsüz olarak anlayabilme ve söz konusu uyarana karşı tepkide bulunabilme etkinliğidir (Demirel, 1999: 33).

Dinleme eğitimini hem örgün, hem de yaygın ve geleneksel eğitimde konuşmadan ayrı düşünmek mümkün değildir (Çifci, 2001: 166). Çünkü dinleme becerisi toplumumuzda her an kullandığımız bir faaliyettir. Evde ailemizi, sokakta arkadaşlarımızı, okulda öğretmenlerimizi dinleriz. Aklımıza gelebilecek her yerde eğer bir sesli uyarıcı var ise

dinleme becerisini kullanırız. Bu durumda kişi dinledikleriyle kişiliğine hem gelişim katar hem de yeni bilgiler elde etmiş olur.

Atasözlerimizden, değer yargılarımızdan anlaşılacağı üzere, toplumumuzda ve kültürümüzde önemli yeri olan dinleme, Dede Korkut metinlerinde de önemle vurgulanmıştır. Eserde genellikle öğüt alma ve işitme anlamında yer alan dinleme becerisi, büyükleri, saygın kişileri ve yöneticileri dinleme ve onları anlama açısından metinlerde yer almaktadır.

2.1.1. Dede Korkut Kitabı'nda Dinleme Becerisi ile İlgili Bulgular

Dede Korkut metinlerinde dinleme becerisine ilişkin 43 örneğe rastlanmıştır. İncelediğimiz eserde yer alan dinleme becerisine ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir:

• Öğüt alıp dinleme

Eserde öğüt alıp dinleme açısından 3 örneğe rastlanmıştır. Bu örnekler aşağıda verilmiştir.

...Korkut Ata Oğuz kavminun müşkilini hall ider-idi. Her ne iş olsa Korkut Ataya **tanışmayınca** işlemezler-idi. Her ne ki buyursa kabul iderler-idi. **Sözün tutup** tamam iderler-idi (Ergin, 2011: 73).

...Ağ sakallu Dede Korkutdan **öğüt aldum**, ala yatan kara tağları aşdum, ilerü yatan Kara Denize girdüm (Ergin, 2011: 201).

• Dinleme ve anlama

Eserde dinleme ve anlama açısından 5 örneğe rastlanmıştır. Bu örnekler aşağıda verilmiştir.

...Ol Mekkeye sağ varsa esen gelse sıdkı bütün hacı görklü. Sağış gününde ayna görklü. Ayna günü okıyanda kutbe görklü. **Kulak urup dinleyende** ümmet görklü. Minarada banlayanda fakı görklü (Ergin, 2011: 75).

...Ünüm anlan bigler sözüüm **dinlen** bigler, yata yata yanumuz ağrıdı, tura tura bilümüz kurıdı, yorıyalum a bigler, av aolayalum kuş kuşlayalum, sığın geyik yıkalum, kayıdalum otağumuza düşelüm, yiyelüm içelüm hoş kiçelüm (Ergin, 2011: 95).

...Hak Ta'alaya delü Dumrulun sözi **hoş geldi** (Ergin, 2011: 184).

...Bu boy Delü Dumrulun olsun, menden sonra alp ozanlar söylesün, alnı açık cömerd erenler **dinlesün** didi (Ergin, 2011: 184).

...Tekür adam saldı, kim idügin **bilün** didi. Gelenler bildi kim bunlar Oğuz erenlerindendür. Gelüp teküre haber virdiler (Ergin, 2011: 234).

• İtaat edip dinleme

Eserde itaat edip dinleme açısından 10 örneğe rastlanmıştır. Bu örnekler aşağıda verilmiştir.

...Neyleyeyim, yıkılaçak ivde un yok elek yok, deve degirmeninden gelmedi dir; ne gelür-ise benüm sağrıma gelsün diyü elin götine urur, yönin anaru sağrısın erine döndürür; bin söyler-isen birisini koymaz, erün **sözünü kulağına koymaz** (Ergin, 2011: 77).

...Biz senün oğlunu niçe getürelüm, senün oğlun bizüm sözüümüz **almaz**, bizüm sözüümüz ile gelmez, kalkubanı yiründen örü turgıl yigitlerün ohsagıl boyuna algıl, oğluna uğragıl, yanuna alup ava çıkıl, kuş uçurup av avlayup oğlunu ohlayup öldüre görgil, eger böyle öldürmezisen bir dürlü dahu öldürmezsin bellü bilgil didiler (Ergin, 2011: 84).

...Karanku ahşam olanda kaygulu çoban, Kar-ile yağmur yağanda çakmaklu çoban, Ünüm **anla** sözüüm **dinle** (Ergin, 2011: 103).

...Yigit yigit big yigit, sen benüm ünüm **anla** sözüüm **dinle**, on altı yıldur kim Oğuz içinden gitmiş idük, dan dansuh kafir malın Oğuz biglerine getirür idük (Ergin, 2011: 118).

...Ünüm **anla** sözüüm **dinle** Pay Püre Big, Allah Ta'ala sana bir oğul virmiş tuta virsün (Ergin, 2011: 121).

...Ayağı uzun şahbaz ata binen argış, Ünüm **anla** sözüüm **dinle** argış, Kalın Oğuz içinde, Ulaş oğlı Salur Kazanı sorar olsam sağ-mı argış, Kıyan Selçük oğlı Delü Tundarı sorar olsam sağ-mı argış (Ergin, 2011: 133).

...Amıt suynun aslanı

Karaçuğun kaplanı

Konur atun iyesi

Han Uruzun babası

Hanum Kazan

Ünüm **anla** sözüüm **dinle** (Ergin, 2011: 144).

...Ünüm **anla** sözüüm **dinle** ağam Kazan, Sağuna bakdun kas kas güldün, Soluna bakdun çok sevindün (Ergin, 2011: 154).

...Oğul oğul ay oğul, Menüm ünüm **anla** sözüüm **dinle**, Ol kafirün için atup birin yarmaz okçısı olur (Ergin, 2011: 159).

...Aruza şikâyet idüp ağlaşdılar. Aruz Depe gözi döğdi, söğdi, yasak eyledi, **eslemedi**. Ahır ivinden kovdı (Ergin, 2011: 208).

• İşitme

Eserde işitip dinleme açısından 16 örneğe rastlanmıştır. Bu örnekler aşağıda verilmiştir.

...Böyle diğec oğlanun **kulağına ses tokındı**. Baş kaldurdı yalabıdak gözün açdı anasının yüzine bakdı (Ergin, 2011: 89).

...Ol kırk namerdler bunu **tuydılar**, ne eyleyelüm diyü tanıştılar (Ergin, 2011: 90).

...Boyu uzun Burla Hatun bunu **işitdi**, yüregi-y-ile canına odlar düşdi (Ergin, 2011: 106).

...Oğul oğul ay oğul

Bilür-misin neler oldı

Söyleşdiler fısıl fısıl

Kafirün fi'lin **tuydum** (Ergin, 2011: 106).

...Bunun üzerine birkaç zaman kiçdi, Allah Ta'ala Pay Püre Bige bir oğul, Pay Piçen bige bir kız virdi. Kalın Oğuz bigleri bunı **işitdiler**, şad olup sevindiler (Ergin, 2011: 117).

...Delü Karçar **işitdi** karşu geldi, göreyim didüğümü getürdiler-mi didi (Ergin, 2011: 128).

...Bunu **işidüp** Kıyan Selçük oğlu Delü Dundar ağ çıkardı kara geydi. Beyregün yar ve yoldaşları ağı çıkarup karalar geydiler (Ergin, 2011: 131).

...Yalançı oğlu Yaltaçuk bunı **işitdi**, Beyregün korkısından kaçdı özini Tana Sazına saldı. Beyrek ardına düşdi, kova kova saza düşürdi (Ergin, 2011: 151).

...A big baba **işidürem**

Amma Arafatda irkek kuzı kurban için

Baba oğul kazanur ad için (Ergin, 2011: 160).

...İvine geldi. Han kızı boyı uzun Burla Hatun Kazanun geldüğün **işitdi**, atdan aygır deveden buğra koyundan koç kırdurdu (Ergin, 2011: 162).

...Şimdi yigidi atar yıkar serer pırtar, yıkılsun Oğuz illeri, kırk yigit bir big oğlu-y-ile bir kızdan ötüri ölmek nolur didiler. Bunı **işidicek** kırkı yigit ağlaşdılar (Ergin, 2011: 189).

...Bunda laf urup nidersin, çünkü er dilersin varup babanı kurtarsana ne, on altı yıldur tutsakdur didi. Yigenek bu haberi **işidicek** yüregi oynadı, kara bağı sarsıldı (Ergin, 2011: 200).

...Meger kafirün casusu var-idi. Bu haberi **işidüp** vardı teküre haber virdi (Ergin, 2011: 219).

...Muştuluk, gözün aydın, oğullarun ikisi bile sağ esen geldi didiler. Koca **işidüp** şad oldu (Ergin, 2011: 233).

...Taş Oğuz biglerinden Aruz Emen ve kalan bigler bunı **işitdiler**, ayttılar ki bak şimdiye değin Kazanun ivin bile yağma ider-idük, şimdi niçün bile olmayavuz didiler (Ergin, 2011: 243-244).

...Kazan bu haberi **işitdi**, destmalın eline alup ögür ögür ağladı, divanda zarılık kıldı (Ergin, 2011: 249-250).

• Gizlice dinlemek

Eserde gizlice dinleme açısından 3 örneğe rastlanmıştır. Bu örnekler aşağıda verilmiştir.

...Kafirün casusu **casusladı**, vardı kafirler azgunı Şöklü Melike haber virdi (Ergin, 2011: 96).

...Bu yanadan dahı bazirganlar gelübeni Kara Dervend ağzına konmuşlar-idi. Yarımasun yarçımasun, Evnüük Kal'asınun kafirleri bunları **casusladı** (Ergin, 2011: 118).

...Kırk yigit ilen yiyüp içüp otururlar-idi. Yarımasun yarçımasun, kafirün casusu bunları **casusladı**, varup Bayburd Hisarı bigine haber virdi (Ergin, 2011: 129).

• Haber alıp dinleme

Eserde haber alıp dinleme açısından 4 örneğe rastlanmıştır. Bu örnekler aşağıda verilmiştir.

...Salur Kazan, Big Kazan ölü misin diri-misin, bu işlerden **haberün yok-mıdır** didi (Ergin, 2011: 99).

...Ağ koyunlar gelüp çevresinde yatduğı su, Ordumun **haberın bilür-misin** digil mana, Kara başun kurban olsun suyum sana (Ergin, 2011: 101).

... *Beyregün yavuklusına haber oldu, Banı Çiçek karalar geydi ağ kaftanını çıkardı, güz alması gibi al yanağını tarttı yırttı* (Ergin, 2011: 130-131).

...*Çobanlar aydur: Bigümüzün bir oğlu var-idi, on altı yıldır kim ölüsi dirisi haberin kimse bilmez* (Ergin, 2011: 138).

• *Saygıyla dinleme*

Eserde saygıyla dinleme açısından 2 örneğe rastlanmıştır. Bu örnekler aşağıda verilmiştir.

...*Uruz babasının sözün sımadı, kayıdup girü döndü. Yirden yüce tağlar başına yoldaşların alup çıktı* (Ergin, 2011: 160).

...*Bunun müdarası oldur kim Kazanı çıkaravuz, anlara beraber idevüz. Bu sözi maslahat gördiler* (Ergin, 2011: 240).

Metinlerde dinleme becerisi örnekleri incelendiğinde, özellikle dönemin saygın kişilerinin sözlerine büyük önem verilmiş, bu sözler öğüt olarak alınmıştır. İnsanlar karşılaştıkları her olay karşısında saygın kişilere danışmış, onların sözlerini önemle dinlemiştir. Babanın, beyin ve hükümdarın sözü, saygılı bir şekilde dinlenmiştir. Dolayısıyla bu durum gösteriyor ki işin ehli kişilerin söyledikleri, dinleyen kişi açısından değer verilerek anlamlandırılmıştır. Ayrıca dinleme eylemini yapan kişilerin, kulak vererek, dikkatli bir şekilde dinlemeleri gerektiği, örneklerde ifade edilmiştir. Bu bağlamda dinleyici, dikkatini konuşan kişiye yoğunlaştırmalı, onun söylediklerini saygılı bir şekilde dinlemeli ve zihninde anlamlandırmalıdır. Metinlerde de bu durum açıkça okuyucuya hissettirilmiştir.

Metinlerde dinleme becerisi, gizlice dinleme eylemi olarak da yer almıştır. Bu durum genellikle kötü kişiler tarafından yapılmış olup; hoş karşılanmamıştır. Haber almak anlamında da metinlerde dinleme örneklerine rastlanmıştır. Tüm bunların yanında dinleme becerisi genel olarak işitme, duyma eylemi olarak da karşımıza çıkmaktadır. Dinleme ayrıca itaat etme, kurala uyma, sözü yerine getirme ve emre uyma anlamlarında da kullanılmıştır. Bu durum genellikle hükümdar ve askerleri arasındaki ilişkiden ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda eserde hiyerarşik düzende de dinlemenin önemli olduğu vurgulanmıştır.

2.2. Konuşma

Konuşma insanı evrendeki diğer varlıklardan ayıran özelliklerin en önemlileri düşünme gücü ve düşündüklerini de ifade etme becerisidir. Konuşma yeteneği, dolayısıyla dil insanı insan yapan niteliklerin başında gelir (Aksan, 2000: 11).

İnsanı insan yapan değerlerin başında bulunan konuşma becerisi, bireysel ve toplumsal hayatta, başarı ya da başarısızlığı belirleyen temel etmenlerden de biridir. Çünkü doğru ve düzgün kazanılmış konuşma becerisi, kişinin kendini ifade etmesini, anlatmasını ve duygularını paylaşmasını daha sağlıklı yapmasını sağlar. Dolayısıyla, iletişimde en yaygın olarak kullanılan konuşma becerisinde bir aksaklık meydana gelirse iletişimde sıkıntılar yaşanır ve başarısızlık gelir.

Kültürümüzde konuşma becerisi ile ilgili de birçok söz söylenmiştir. "İnsan konuşa konuşa, hayvan koklaşa koklaşa; dilden gelen elden gelse, her fukara padişah olur; dilim seni dilim dilim dileyim, başıma geleni senden bileyim; istediğini söyleyen istemediğini işitir; bülbülün çektiği dili belası." gibi örnekleri çoğaltmak mümkündür (Batur, 2012: 223). Dolayısıyla insanımız da konuşma konusuna çeşitli anlamlar yüklemiş ve değerler vermiştir.

Dede Korkut metinlerinde de sıkça dile getirilen konuşma öğeleri, topluluk önünde konuşma, iki kişi arasında konuşma, samimi olarak konuşma, saygılı olarak konuşma şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

2.2.1 Dede Korkut Kitabı'nda Konuşma Becerisi ile İlgili Bulgular

Dede Korkut metinlerinde konuşma becerisine ilişkin 1587 örneğe rastlanmıştır. İncelediğimiz eserde yer alan konuşma becerisine ilişkin bazı bulgulara aşağıda yer verilmiştir:

• *Saygın kişilerin sözleri açısından konuşma becerisi*

Eserde saygın kişilerin sözleri açısından konuşma becerisine ilişkin bazı bulgular aşağıda verilmiştir.

...Her ne iş olsa Korkut Ataya tanışmayınca işlemezler-idi. Her ne ki buyursa kabul iderler-idi. **Sözün** tutup tamam iderler-idi (Ergin, 2011: 73).

...Dirse Hanun nökerleri aydur: Biz seniün oğlunu niçe getürelüm, seniün oğlun bizüm **sözümü** almaz, bizüm **sözümü**z-ile gelmez (Ergin, 2011: 84)...

...Kaba dizi üzerine çökdi ayıtdı: Ünüüm anlan bigler **sözüm** dinlen bigler, yata yata yanumuz ağrıdı, tura tura bilümü z kurıdı, yorıyalum a bigler, av avlayalum kuş kuşlayalum, sığın geyik yıkalum, kayıdalum otağumuza düşelüm, yiyelüm içelüm hoş kiçelüm (Ergin, 2011: 95).

...Boyu uzun Burla Hatun bunu işitdi, yüreği-y-ile canına odlar düşdi. Kırk ince billü kızın içine girdi, **öğüt virdi** (Ergin, 2011: 106)...

...Tanrının buyuruğı-y-ile Peygamberün kavli-y-ile aydan aru günden görklü kız kardaşun Banu Çiçeği Bamsı Beyrege dilemege gelmişem didi. Dede Korkut böyle diğec Delü Karçar aydur: **Mere ne didüğüm** yetürün, kara aygırı yarağ-ile getürün didi (Ergin, 2011: 126).

...Ayağı uzun şahbaz ata binen argış

Ünüüm anla **sözüm** dinle argış

Kalın Oğuz içinde

Ulaş oğlu Salur Kazanı sorar olsam sağ-mı argış

Kıyan Selçük oğlu Delü Tundarı sorar olsam sağ-mı argış (Ergin, 2011: 133).

• *Güzel, iyi ve hoş söz söyleme açısından konuşma becerisi*

Eserde güzel ve hoş söz söyleme açısından konuşma becerisine ilişkin bazı bulgular aşağıda verilmiştir.

...Çoban aydur: Ağam Kazan bu ağaç ol ağaçdur kim sen kafiri basarsın, karnun açığur, men sana bu ağaç-ile yimek pişürürün didi. Kazana bu **söz hoş** geldi (Ergin, 2011: 105).

...Kazan Big elin eline çaldı, kas kas güldi, aydur: A bigler Uruz **hub söyledi**, şeker yidi, bigler siz yinüz içinüz sohbetinüz tağıtmanuz (Ergin, 2011: 156)...

...Hatun aydur: Yigidüm big yigidüm, padişahlar Tanrının kölgesidür, padişahına asi olanun işi rast gelmez, aru könlüde pas olsa şarab açar, sen gideli hanum arkurı yatan ala tağların avlanmamışdur, ava bingil könlün açısun didi. Begil gördi hatun kişiniün **aklı keleşisi eyüdür**. Kazılık atın çekdürüp butun bindi, ava gidti (Ergin, 2011: 218).

• **Saygın kişilerin karşısında konuşma becerisi**

Eserde saygın kişilerin karşısında saygıyla konuşma becerisine ilişkin bazı bulgular aşağıda verilmiştir.

...Meğer sultanum, Delü Karçar dahu ağ ban ivini ağ otağını kara yirün üzerine kurdurmuş-idi, yoldaşları ile puta atup oturur-idi. Dedem Korkut öteden berü geldi. Baş indürdi, bağır basdı, **ağz dilden görklü selam virdi** (Ergin, 2011: 125).

...Kazan Big bakıp tamaş ider-idi. Adam gönderdi Beyregi kığırdı. Delü ozan geldi baş indürdi, bağır basdı, **selam virdi** (Ergin, 2011: 143-144).

...Kazan sağına bakdı kas kas güldi, sohna bakdı çok sevindi, karşısına bakdı oğlançuğunu Uruzu gördi elin eline çaldı ağladı. Oğlı Uruza bu iş hoş gelmedi. İlerü geldi, diz çökdi, babasına çağırıp **soylar** (Ergin, 2011: 154)...

...Ağ alınlı Bayındır Hanun divanına dünin vargil

Ağz dilden Bayındıra **selam virgil**

Bigler bigi olan Kazanun elin öpgil (Ergin, 2011: 220)...

• **Yalan, kötü söz ve beddua etme açısından konuşma becerisi**

Eserde yalan, kötü söz ve beddua etme konuşma becerisine ilişkin bazı bulgular aşağıda verilmiştir.

...**Yalan söz** bu dünyede olinça olmasa yig. Girçeklerün üç otuz on yaşını toldursa yig. Üç otuz on yaşunuz tolsun, Hak size yaman getürmesün, devletünüz payende olsun hanum hey (Ergin, 2011: 74).

...Aydur:

Berü gelgil ak südin emdügüm kadunum ana

Ağ pürçeklü izzetlü canum ana

Akarlıda sularına **karkamagıl**

Kazılık Tağımın günahı yokdur (Ergin, 2011: 89)

...Çoban aydur:

İlakırdı söyleme mere itüm kafir

İtüm-ile bir yalakda yundım içen azgun kafir (Ergin, 2011: 98)...

...Uruz aydur: Ağzun kurısun ana, dilün çürisün ana, ana hakkı Tanrı hakkı degülmise-y-idi kalkubanı yirümden tura-y-idüm, yakan-ile boğazundan tuta-y-idüm, kaba ökçem altına sala-y-idüm, ağ yüzünü kara yire depe-y-idüm, ağzun ile burnundan kan şorlada-y-idüm, can tatlusın sana göstere-y-idüm, bu **ne sözdür**, sakın kadın ana menüm üzerüme gelmeyesin (Ergin, 2011: 107)...

...Yalançı oğlı Yaltaçuk dirler bir kişi var-idi varmış **yalan söylemiş** beni öldi dimiş, ana varur olmuş didi (Ergin, 2011: 135).

...Yalunuz oğul haberin Kazan digil mana, Dimez olsan **yana yana kargaram a** Kazan sana (Ergin, 2011: 164)...

...Hak Ta'alaya Dumrulun **sözi hoş gelmedi**. Bak bak mere delü kavat menüm birliğüm bilmez, brliğüme şükür kılmaz (Ergin, 2011: 177)...

...Ak sakallu aziz izetlü canum baba

Bilür-misin neler oldı

Küfür söz söyledüm

Hak Ta'alaya hoş gelmedi (Ergin, 2011: 180)...

...Günlerde bir gün Yigenek oturup bigler ile sohbet ider-iken Kara Göne oğlu Budağ-ile uz düşmedi. Bir birine **söz atışdılar**. Budak aydur: Bunda **laf urup** nidersin, çünkü er dilersin varup babanı kurtarsana ne, on altı yıldur tutsakdur didi (Ergin, 2011: 200).

...Kazan Big aydur: Bu hüner atun-mıdur, erün-midür? Hanum eründür didiler. Han aydur: Yok, at işlemese er oğınmez, hüner atundur didi. **Bu söz** Begile hoş gelmedi (Ergin, 2011: 217).

...Yol üzerinde kafirün ayasofyası var-idi, keşişler bekler-idi, gayet sarp kilise-y-idi. Atadan inüp tacir tonun geydiler. Bazirgan suretinde katır deve çekdiler, geldiler. Kafirler gördiler gelenler tacire benzemez, kaçdılar kal'aya girdiler, kapuların yapıdılar. Burca çıkup kimlersiz didiler. Bunlar ayıtdı: Bazirganlaruz didiler. Kâfirler **yalan söylersiz** diyü taşa tutdılar (Ergin, 2011: 240).

• **Çalup söyleyen ozan açısından konuşma becerisi**

Eserde sanatçıların konuşma becerisine ilişkin bazı bulgular aşağıda verilmiştir.

...Kolça kopuz götürüp ilden ile bigden bige ozan gezer. Er cömerdin er nakesin ozan bilür. İleyünüzde çalup **aydan** ozan olsun (Ergin, 2011: 75).

...At ayağı külüg ozan **dili** çevük olur (Ergin, 2011: 81).

• **Aile içi ilişkilerde konuşma becerisi**

Eserde aile içinde yer alan konuşma becerisine ilişkin bazı bulgular aşağıda verilmiştir.

...Neyleyeyim, bu yıkılacak ivde un yok elek yok, deve degirmeninden gelmedi dir; ne gelür-ise benüm şağırma gelsün diyü elin götine urur, yönin anaru sağrısın erine döndürür; bin söyler-isen birini koymaz, **erün sözünü** kulağına koymaz. Ol Nuh Peygamberün eşegi aslıdur (Ergin, 2011: 77).

...Dirse Hanun hatunı soylamış, görelüm ne soylamış, aydur: Hay Dirse Han, bana kazab itme, incünüp acı **sözler söyleme** (Ergin, 2011: 80)...

...Dirse Han dişi **ehlinün sözi-y-le** ulu toy eyledi, hacet diledi (Ergin, 2011: 81).

...Oğlan anasının **sözün sımadı**. Buğaç Big yirinden örü turdı, kara polat öz kılıcın biline kuşandı, ağ tozluça katı yayını eline aldı (Ergin, 2011: 91)...

...Uruz babasının **sözün sımadı**, kayıdup girü döndü. Yirden yüce tağlar başına yoldaşların alup çıkıdı Ol zamanda oğul ata **ata sözün iki eylemez-idi**, iki eylese ol oğlanı kabul eylemezler-idi (Ergin, 2011: 160).

...Kazan oğlu üzerine geldi. İndi, elin çözdü. Kuça kuça ata-y-ile oğul **görüşdi** (Ergin, 2011: 176).

• **İkili ilişkilerde karşılıklı konuşma becerisi**

Eserde karşılıklı konuşma becerisine ilişkin bazı bulgular aşağıda verilmiştir.

...Oğlan tahta çıkıdı, babasının kırk yigidin anmaz oldı. Ol kırk yigit hased eylediler, birbirine **söylediler**: Gelün oğlanı babasına kovlayalum, ola kim öldüre, gine bizüm izzetümüz hörmetümüz anun babası yanında hoş ola artuk ola **didiler** (Ergin, 2011: 83).

...*Aydur: Kalkubanı Dirse Han senün oğlun yirinden örü turdı, göksi gözel kaba tağa ava çıkdı, sen var iken av avladı kuş kuşladı anasımın yanına alup geldi, al şarabun itisinden aldı içdi, anası-y ile sohbet eyledi* (Ergin, 2011: 84)...

...*Ol kırk namerdler bunı tuydular, ne eyleyelüm diyü tanışdılar. Dirse Han eger oğlançuğun görür-ise arturmaz bizi hep kırar didiler* (Ergin, 2011: 90).

...*Oğul oğul ay oğul*

Bilür-misin neler oldı

Söyleşdiler fısıl fısıl

Kafirün fi'lin tuydum (Ergin, 2011: 106)...

...*Kam Gam oğlu Han Bayındır yirindenturmuş-idi. Kara yirün üstine ağ ban ivin dikdürmiş-idi. Ala sayvan gök yüzine aşanmış-idi. Bin yirde ipek halıçası döşenmiş-idi. İç oğuz Taş Oğuz bigleri Bayındır Hanun sohbetine dirilmiş-idi. Pay Püre Big dahı Bayındır Hanun sohbetine gelmiş-idi* (Ergin, 2011: 116).

...*Bir gün kızun kardaşı Delü Karçar Bayındır Hanun divanına geldi, dizin çökdi, aydur: Devletlü Hanun ömri uzun olsun, Beyrek diri olsa on altı yıldan berü gelür-idi* (Ergin, 2011: 131)...

...*Kam Gan oğlu Han Bayındır yirinden turmuş-idi. Kara yirün üzerine ağ ban ivin dikmiş-idi. Ala sayvan gök yüzine aşanmış-idi. Bin yirde ipek halıçası döşenmiş-idi. İç Oğuz Taş Oğuz bigleri sohbe dirilmiş-idi. Yime içme-idi* (Ergin, 2011: 199).

• **Haber vermek anlamında kullanılan konuşma becerisi**

Eserde haber vermek anlamında kullanılan konuşma becerisine ilişkin bazı bulgular aşağıda verilmiştir.

...*Kafirün casusu casusladı, vardı kafirler azgunı Şöklı Melike haber virdi* (Ergin, 2011: 96).

...*Gördi-kim uçarda kuzgun kalmış, tazı tolaşmış yurtda kalmış. Kazan Big burada yurd-ilen haberleşmiş, görelüm hanum ne haberleşmiş* (Ergin, 2011: 100)...

...*Yalançı oğlu Yaltaçuk menüm ölüm haberin iletmiş, dünlüğü altun ban ivine babamun şiven girmiş, kaza benzer kıızı gelini ağ çıkarmış kara geymiş* (Ergin, 2011: 135)...

• **Dua etme, salâvat getirme anlamında kullanılan konuşma becerisi**

Eserde dua etme anlamında kullanılan konuşma becerisine ilişkin bazı bulgular aşağıda verilmiştir.

...*Yöm vireyüm hanum: Karlu kara tağların yıkılmasun, kölgelüçe kaba ağacın kesilmesün, kamın akan görklü suyun kurımasun, kadir Tanrı seni namerde muhtac itmesün, çapar-iken ağ boz atun büdrimesün, çalışanda kara Polat öz kılıcın gedilmesün, dürtişür-iken ala gönderün uvanmasun, ağ sakallu baban yiri uçmak olsun, ağ pürçeklü anan yiri behişt olsun, ahır sonı aru imandan ayırmasun, amin diyenler dizar görsün* (Ergin, 2011: 115)...

...*Üç kere ağzından ikrar eyledi, günahına tevbe eyledi, Dede Korkut du'a eyledi* (Ergin, 2011: 126).

...*Ağladı, kadir Tanrıdan hacet diledi, yüzün yire sürdi. Muhammede salavat getürdü, deve kibi kükredi, arslan kibi anradı, na'ra urup haykırdı, yapa yalunuz kafire at depdi, kılıç urdı* (Ergin, 2011: 172).

...Aru sudan abdest aldılar, iki rek'at namaz kıldılar. Adı görklü Muhammede salavat getürdiler. Bi-tekellüf kafire at saldılar, kılıç udular (Ergin, 2011: 175).

...Ecel geldüğünde aru imandan ayırmasın, Kadir seni namerde muhtac itmesün, Allah viren ümizün üzilmesün, ağ alnunda biş kelime **du'a kılduk** kabul olsun, **amin diyenler** dizar görsün, yığışdursun dürişdürsün günahunuzu adı görklü Muhammed Mustafaya bağışlasun hanum hey (Ergin, 2011: 198).

Dede Korkut metinlerinde, konuşma becerisi çok sık kullanılmış ve üzerinde önemle durulan bir dil becerisi olmuştur. Metinlerde saygın kişilerin, hükümdarların, beylerin sözlerine ve emirlerine önem verilmiştir. Bu kişilerin söyledikleri değerli kabul edilmiştir. Aile ilişkilerinde kocanın sözü reddedilmeyecek derecede önemli görülmüştür. Kadının sözüne de değer verilmiş ve uygun durumlarda onun sözü de dinlenmiştir. Kadına kötü söz söylenilmemesi gerektiği, onu incitici kırıcı sözlerden kaçınılması gerektiği sezdirilmiştir. Ayrıca oğul, babasının sözünü iki etmemesi gerektiği vurgulanmış, baba sözüne değer verilmiştir. Dolayısıyla aile içi ilişkilerde, her bireyin sözüne, duygularına ve düşüncelerine saygı duyulmuştur.

Metinlerde dua söylemek, âmin demek, salâvat getirmek güzel ve hoş bir beceri olarak kabul görmüştür. Yalan, kötü, kaba ve boş sözler değersiz kabul edilmiş; güzel, iyi ve hoş sözler ise hem toplum hem de hükümdarlar tarafından olumlu kabul görmüştür. Bu bağlamda metinlerde, konuşan kişinin söylediklerine dikkat etmesi gerektiği belirtilmiştir. İkili ilişkilerde ise hükümdar ile konuşurken baş indirme, diz çökme, güzel selam verme gibi kurallar yer almıştır. Bu durum, üst rütbeli kişiler karşısında konuşurken uyulması gereken kuralların olduğunu bize göstermektedir. Konuşan kişi ortama, duruma ve dinleyiciye göre birtakım kurallara uymak zorundadır. Bu durumun yüzyıllar önce yaşanması, konuşma becerisinin ne kadar önemli olduğunu bizlere göstermektedir.

2.3. Okuma

Dil becerileri içinde önemli bir yeri olan okuma, basılı sözcükleri kavrama ve yorumlamaya dayanan zihinsel bir etkinliktir (Özdemir, 1990: 13). İnsanın anlama ve bilgi edinme yollarından birisidir (Özbay, 2009: 1).

Yazı ile insan zihni arasındaki anlamlı bir süreç olan okuma, günümüzde dil öğretiminde de önemini koruyan bir beceridir. Çünkü bugünkü eğitim sistemimiz, daha çok okuma üzerine kurulmuştur (Özbay, 2009: 3). Bu sebeple çoğu derslerde, okuma çok sık kullanılan bir dil becerisidir.

Okuma becerisi bireyin dil öğrenimine büyük katkı sağladığı gibi, bireyin kişisel ve zihinsel gelişime de olumlu katkı sağlar. Birey okuyarak sözcüklerini zenginleştirir ve birçok konu hakkında bilgi sahibi olabilir. Okuyan insan kendini ve bilgilerini sürekli geliştirir. Okuyan birey daha iyi düşünür, olayları daha anlamlı şekilde kavrar, yorumlar ve konuşur. Bu yüzden ki okuma, her an önemini koruyan ve sürekli kullanılması gereken bir dil becerisidir.

2.3.1. Dede Korkut Kitabı'nda Okuma Becerisi ile İlgili Bulgular

Dede Korkut metinlerinde okuma becerisine ilişkin 10 örneğe rastlanmıştır. İncelediğimiz eserde yer alan okuma becerisine ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir:

...Dede Korkut gine soylamış, görelüm hanum ne soylamış: Ağız açup öger olsam üstümüzde Tanrı görklü. Tanrı dostı din serveri Muhammed görklü. Muhammedün sağ yanında namaz kılan

Ebu Bekir Siddik görklü. Ahır sıpara başıdur amme görklü. Hecesinleyin düz **okınsa** yasin görklü. Kılıç çaldı din açdı şah-ı merdan Ali görklü. Alinün oğulları Peygamber nevaleleri Kerbela yazısında yezidiler elinde şehid oldı Hasan ile Hüseyin iki kardaş bile görklü. Yazılup düzilüp gökten indi Tanrı ilmi Kur'an görklü. Ol kur'anı yazdı düzdi ulemalar öğreninçe küydi piçdi alimler serveri Osman Affan oğlu görklü. Alçak yirde yapılpdur Tanrı ivi Mekke görklü. Ol Mekkeye sağ varsa esen gelse sıdki bütün hacı görklü. Sağış gününde ayna görklü. Ayna günü **okıyanda** kutbe görklü. Kulak urup dinleyende ümmet görklü. Minarada **banlayanda** fakı görklü (Ergin, 2011: 75).

...Salkum salkum tan yılleri esdüğünde

Sakallu bozaç turgay sayradukda

Sakalı uzun tat eri **banladukta**

Bidevi atlar issini görüp okradukda

Aklu karalu seçilen çağda

Göksi güzel kaba tağlara gun degende

Big yiğitler calısunlar birbirine koyulan çağda alar sabah Dirse Han kalkubanı yirinden örü turup kırk yigidin boyına alup Bayındır Hanun sohbetine gelür-idi (Ergin, 2011: 78).

...Salkum salkum tan yılleri esdüğünde

Sakallu bozaç turgay sayradukda

Bidevi atlar issin görüp okradukda

Sakalu uzun tat eri **banladukda**

Aklu karalu seçilen çağda (Ergin, 2011: 85)...

...Dedenün anısı anıtdı, Tanrıya sığındı, ism-i a'zam **okıdı**. Delü Karçar kılıcın eline aldı, yukarusından öyke ile hamle kıldı. Delü Big diledi ki Dedeyi depere çala. Dede Korkut ayıtdı: Çalar-isen elün kurısun didi. Hak Ta'alanun emri-y-ile Delü Karçarun eli yukaruda asılı kaldı. Zira Dede Korkut velayet issi idi, dilegi kabul oldı (Ergin, 2011: 126).

...Beyrek oyuz tokuz yigidinün üzerine geldi, anları sağ ve esen gördi, Allah'a şükür eyledi. Kafirün kilisesin yıkıldılar, yirine mescid yapıldılar. Keşişlerin öldürdiler. Ban **banlatdılar**, aziz Tanrı adına kudbe **okıtdılar** (Ergin, 2011: 152).

... Babası-y-ile Yigenek gizlü yaka tutuban yilişdiler, iki hasret bir birine bulışdılar, issüz yirün kurdı kibi ulışdılar, Tanrıya şükürler kıldılar. Kal'anun kilisesin yıkup yirine mescid yaptılar. Aziz Tanrı adına kudbe **okıtdılar**. Kuşun ala kanını, kumaşun arusını, kızun gökçegini, tokuzlama çırğap çuha Bayındır Hana pencik çıkardılar. Bakisin gazilere bahş itdiler. Döndiler iolerine geldiler. Dedem Korkut gelüben boy boyladı soy soyladı, bu Oğuz-name Yigenegüm olsun didi (Ergin, 2011: 206).

...Kilisesin yıkup yirine mescid yapıldum ban **banlatdum**

Kızını gelinini ağ göksümde oynatdum

Biglerin kul itdüm (Ergin, 2011: 237)...

Dede Korkut metinlerinde okuma becerisi, genel olarak ezan okumak, dua okumak, hutbe okumak ve kur'an okumak şeklinde din unsurlarının ağır bastığı bir şekilde eserinde yer almıştır. O dönemde toplum yaşamında İslamiyet'in etkisi büyüktür. Dolayısıyla okuma

becerisi de bu alanda önem kazanmış ve her seferinde güzel bir eylem olarak nitelendirilmiştir. Bu bağlamda insanlar güzel ve yararlı okumaya teşvik edilmiştir.

Okuma becerisi, günümüz eğitim-öğretim alanında üzerinde önemle durulan bir beceridir. Okumanın yararları, kazandırdığı olumlu yanlar sürekli dile getirilmektedir. Dede Korkut metinlerinde de okuma eylemini yapan kişiler güzel bir iş yapan kişi olarak nitelendirilmiş ve önemli bir beceri gerçekleştirdiği vurgulanmıştır.

2.4. Yazma

Yazma, duygu, düşünce, istek ve olayların belli kurallara uygun olarak birtakım sembollerle anlatılmasıdır (Özbay, 2011: 115). Yazma, insanın düşüncelerini, duygularını ve iletmek istediklerini, sahip olduğu dildeki harfler ile anlamlı bir şekilde kâğıda dökmesidir.

Bir anlatma becerisi olan yazma, geçmişte olduğu gibi günümüz toplum ve eğitim hayatında önemli bir beceridir. Toplumunu ilgilendiren birçok duyuru, haber ve bilgi, yazı ile topluma aktarılır. Bu sebeple haberleşmenin en önemli unsurunu yazma becerisi oluşturmaktadır.

Dil öğretiminde özellikle kuralların aktarılmasında yazma eğitiminin büyük bir katkısı bulunmaktadır (Batur, 2012: 226). Ayrıca dil öğretiminde bireyi geliştirici etkiye sahip olan yazma, kişinin duygularını, düşüncelerini anlatması bakımından ve paylaşmak istediklerini en kısa yoldan aktarması açısından önemli bir dil becerisidir.

2.4.1. Dede Korkut Kitabı'nda Yazma Becerisi ile İlgili Bulgular

Dede Korkut metinlerinde yazma becerisine ilişkin 5 örneğe rastlanmıştır. İncelediğimiz eserde yer alan yazma becerisine ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir:

...Dede Korkut gine soylamış, görelüm hanum ne soylamış: Ağız açup öger olsam üstümüzde Tanrı görklü. Tanrı dostı din serveri Muhammed görklü. Muhammediün sağ yanında namaz kılan Ebu Bekir Siddik görklü. Ahır sıpara başıdır amme görklü. Hecsinleyin düz okınsa yasin görklü. Kılıç çaldı din açdı şah-ı merdan Ali görklü. Alinün oğulları Peygamber nevaleleri Kerbela yazısında yezidiler elinde şehid oldı Hasan ile Hüseyin iki kardaş bile görklü. **Yazılup düzilüp** gökten indi Tanrı ilmi Kur'an görklü. Ol kur'anı **yazdı düzdi** ulemalar öğreninçe küydi piçdi alimler serveri Osman Affan oğlu görklü. Alçak yirde yapılpdur Tanrı ivi Mekke görklü. Ol Mekkeye sağ varsa esen gelse sıdki bütün hacı görklü. Sağış gününde ayna görklü. Ayna günü okyanda kutbe görklü. Kulak urup dinleyende ümmet görklü. Minarada banlayanda fakı görklü (Ergin, 2011: 75).

...Dedem Korkut boy boyladı soy soyladı, bu Oğuz-nameyi **düzdi** koşdı böyle didi.

Anlar dahı bu dünyaya geldi kiçdi

Karvan kibi kondı köçdi

Anları dahı ecel aldı yir gizledi

Fani dünya yine kaldı

Gelimlü gidimlü dünya

Son uçı ölümlü dünya (Ergin, 2011: 94).

...Dedem Korkut gelüben boy boyladı soy soyladı, bu Oğuz-nameyi **düzdi** koşdı böyle didi.

Kanı didüğüm big erenler

Dünya menüm diyenler

Ecel aldı yir gizledi

Fani dünya kime kaldı

Gelimlü gidimlü dünya

Ahır son uçı ölümlü dünya (Ergin, 2011: 115).

...Dedem Korkut gelüben şazılık çaldı, bu Oğuz-nameyi düzdi koşdı, böyle didi.

İmdi kanı didüğüm big erenler

Dünya menüm diyenler

Ecel aldı yir gizledi

Fani dünya kime kaldı

Gelimlü gidimlü dünya

Ahır son uçı ölümlü dünya (Ergin, 2011: 176).

Dede Korkut metinlerinde yazma becerisi, Kur'an yazma, Oğuz-name ve destan yazma ya da düzme şeklinde yer almıştır. Kur'an yazmanın güzel ve önemli bir iş olduğu özellikle belirtilmiştir. Ayrıca yazılan Kur'an din adamlarına öğretilmek için yazılmıştır ki bu durum da yazı yazma becerisinin öğreticilik yönünü, bilgiyi aktarma yönünü vurgulamaktadır. Destan ya da Oğuz-name yazma da önemli bir iş olarak görülmüştür. Destanları ve Oğuz-nameleri yazan Dede Korkut, oluşturduğu bu metinleri topluluk önünde dile getirmiştir. Bu durum da bilgi aktarma açısından yazma becerisinin önemini ortaya koymaktadır. Günümüz eğitim-öğretim hayatında da önemli yeri olan yazma becerisi, yüzyıllar önce bilgi aktarma açısından Dede Korkut hikâyelerinde yer almış, önemli olduğu dile getirilmiştir.

3. Tartışma ve Sonuç

Dil, nesilden nesile aktarılan bir mirastır. Bu miras, doğal ortamında kendi kendisini geleceğe taşır. Dede Korkut hikâyelerinde de dil geleceğe aktarılmıştır. Bu bağlamda eser, dönemin dil becerilerine ilişkin bizlere örnekler sunmaktadır.

Dede Korkut hikâyelerinde, Türklerin günlük yaşamı, savaşları, destanları, örf ve adetleri anlatılırken, dört temel dil becerisine ilişkin bazı bulgular da yer almıştır. Dil becerilerine ilişkin örnekler, kurallar, anlamlar ve öneriler sezdirici bir yöntemle okuyucuya aktarılmaya çalışılmıştır. Eserde dinleme becerisine ilişkin 43 bulgu, konuşma becerisine ilişkin 1587 bulgu, okuma becerisine ilişkin 10 bulgu ve yazma dil becerisine ilişkin 5 bulgu tespit edilmiştir.

Hikâyelerin oluşturulduğu dönem düşünülecek olursa bundan yüzyıllar önce bile konuşma ve dinleme önemli bir beceri olarak toplumda yer almış ve bazı kurallar ile bu beceriler uygulanmıştır. Yazma ve okuma becerisi ise dini açıdan önemli bir beceri olarak toplumda yer almıştır.

Dil becerileri içinde önemli yeri olan konuşma, Dede Korkut hikâyelerinde de üzerinde önemle durulan bir beceri olmuştur. Metinlerde, konuşan kişinin boş, kötü ve anlamsız konuşmaması gerektiği vurgulanmış, iyi, güzel ve hoş konuşanlar değerli kişi olarak kabul edilmiştir. Bu bağlamda konuşan kişi saygılı olarak, anlamlı davranarak, güzel bir şekilde içindeki bilgi barındıran duyguları ve düşünceleri konuşma eylemine dökmelidir. Ayrıca

konuşan kişi hükümdar, baba, ata ya da saygın bir kişiye bu kişinin söyledikleri, dinleyicisi açısından önemli kabul edilmiş ve dikkatle dinlenerek öğüt niteliğinde kabul görmüştür. Hükümdar karşısında konuşma eyleminin de ise; konuşan kişi baş eğmeli, diz çökmeli ve güzel selam vererek konuşmasına devam etmeli şeklinde kurallar yer almıştır. Bu da gösterir ki konuşmanın da bir adabı ve kuralı vardır. Ayrıca hikâyelerde kadının da sözlerine değer verilmiş, onların da sözleri dinlenmiştir. Kadına kötü söz söylenmemesi gerektiği, onu incitici şeyler söylenmemesi gerektiği vurgulanmıştır.

Dede Korkut hikâyelerinde dinleme becerisi toplum açısından önemli bir beceri olmuştur. Hikâyelerde kişilerin karşısındaki kişiye kulak vererek, dikkatli bir şekilde dinlemesi gerektiği vurgulanmıştır. Büyük, saygın kişilerin sözleri önemli görülmüş, bu sözler önemle ve dikkatle dinlenmiştir. Aile ilişkilerinde kocanın söylediği sözler önemli görülmüş, kadın tarafından bu sözlerin mutlaka dinlenmesi ve kocanın söylediklerine uyulması gerektiği belirtilmiştir. Çocukların babalarının sözlerini iki etmeden dinlemesi gerektiği anlatılmış ve bu sözleri öğüt olarak almaları gerektiği vurgulanmıştır.

Okuma ve yazma becerileri ise daha çok kur'an okuma ve yazma, dua okuma, ezan okuma, destan yazma, oğuz-name yazma şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu durum dönemin içinde bulunduğu yapıdan kaynaklanmaktadır. İslamiyet'le tanışan Türk milleti, bu dine önem vermiş ve bilgilerinden faydalanmaya çalışmıştır. Bu sebeple kur'an okumayı, dua okumayı güzel bir iş olarak algılamış, okuma becerisine gerektiği önemi vermiştir. Ayrıca ozanların güzel yazı yazması gerektiği de hikâyeler de belirtilmiştir.

Dede Korkut metinleri dil becerilerine ilişkin kendi yaşadığı dönem içinde bazı ipuçları vermiş ve bu ipuçlarını okuyucuya sezdirmeye çalışmıştır. Bazı dil becerilerini açık açık okuyucuya öğretmiş, bazılarını ise sezdirerek anlatmıştır. Bu bağlamda hikâyeler, dil becerileri açısından Türk milleti için önemli ve eğitici metinler olmuştur.

4. Öneriler

- Okullarda serbest etkinlik saatlerinde Dede Korkut Hikâyelerinden faydalanmak uygun olabilir.
- Okullarda okuma saatlerinde dil becerilerinin kazanılması açısından Dede Korkut Hikâyelerinden yararlanılabilir.
- Dil öğretiminde Dede Korkut Hikâyelerinden yararlanmak fayda sağlayabilir.
- Dil becerilerinin geliştirilmesi açısından metinler, öğretmenler tarafından öğrencilere önerilebilir.
- Dede Korkut Hikâyelerinde dil becerilerini belirlemeye yönelik başka araştırmalar da yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (2000). *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (1975). "Ana Dili", *Türk Dili*, C. 31, S. 285, s. 423-434.
- Banarlı, N. S. (2004). *Resimli Türk Edebiyatı*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Batur, Z. (2012). *Divânü Lûgati't-Türk'te Anlama ve Anlatma Becerilerine İlişkin Örnekler*. Turkish Studies Dergisi, 226, 219-231.
- Çifçi, M. (2001). *Dinleme Eğitimi ve Dinlemeyi Etkileyen Faktörler*. AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, II, 166, 165-177.
- Demirel, Ö. (1999). *İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*. İstanbul: M.E.B. Basımevi.
- Ergin, M. (1999). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Ergin, M. (2011). *Dede Korkut Kitabı*. Ankara: T.D.K. Yayınları.
- Ergin, M. (2010). *Dede Korkut Kitabı*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Hengirmen, M. (1998). *Türkçe Dilbilgisi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Özbay, M. (2009). *Okuma Eğitimi*. Ankara: Öncü Kitap.
- Özbay, M. (2010). *Dinleme Eğitimi*. Ankara: Öncü Kitap.
- Özbay, M. (2011). *Özel Öğretim Yöntemleri II*. Ankara: Öncü Kitap.
- Özdemir, E. (1990). *Okuma Sanatı*. İstanbul: İnkılâp Kitapevi.
- Özsoy, B. S. (2006). *Dede Korkut Kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (1998). *Dede Korkut kitabı incelemeler derlemeler – aktarmalar*. Konya: Selçuk Üniversitesi Yaşatma ve Geliştirme Vakfı Yayınları.
- Sever, S. (2004). *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- TDK, (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.